

# K O M M E N T A R

af Göran Ahrne, Arbegruppen under  
Forskningsrådet for Samfund og Erhverv

## Svar til Michael Hviid Jacobsen

I en kommentar i *Dansk Sociologi* nr 3, 2007 har Michael Hviid Jacobsen framfört en del kritiska synpunkter på rapporten "Dansk sociologis muligheder" som utgetts av Forskningsrådet for samfund og erhverv. Vi som arbetat med denna rapport tycker att det var intressant att ta del av Jacobsens synpunkter. Samtidigt har det känts angeläget att bemöta en del av hans resonemang och därmed förtydliga hur vi resonerat i vår rapport. Det här inlägget är skrivet efter samråd med hela gruppen med avsikten att ge uttryck för våra gemensamma utgångspunkter och ställningstaganden. I inlägget har också inarbetats synpunkter från personer som ingått i gruppen och samtliga står bakom formuleringarna på dessa sidor. I grunden handlar inte detta heller i första hand om sociologi i Danmark utan om sociologiämnets ställning inom samhällsvetenskaplig forskning över huvud taget.

Som vi uppfattat Jacobsens inlägg tycker han att vi varit onödigt kritiska och bekymrade över situationen för sociologi i Danmark och att vi inte lyft fram det som är bra. Och de åtgärder eller förändringar som vi föreslår tror han snarare riskerar att försämra för de danska sociologerna. Enligt Jacobsen är läget för dansk sociologi egentligen ganska gott och det finns ett stort intresse för sociologi i Danmark. Han tycker att vi ägnar oss åt en för sociologer alltför vanlig övning, nämligen självkritik, och att vi underbygger sociologins dåliga självförtroende.

I sin kommentar lyfter Jacobsen fram tre punkter som han finner särskilt kontroversiella: tanken om att sociologiämnets (moderdisciplinen) behöver stärkas, att den kvantitativa metodkompetensen behöver förbättras samt kritiken av övervikten av den tvärvetenskapliga inriktningen inom sociologin i Danmark. Som jag ser det sammanfaller egentligen dessa tre punkter till en fråga om sociologiämnets karaktär och kärna och hur sociologisk kunskap och kompetens kan utvecklas. Här förefaller vår syn skilja sig ganska väsentligt

från Jacobsens. Men först kan det vara angeläget att säga några ord om syftet med forskningsrådets rapport.

Den kartläggning som gjordes på uppdrag av forskningsrådet syftade endast till en övergripande beskrivning och analys av forskningsläget och forskningens organisering vad beträffar sociologiämnet. Man ville ha en bild av vad sociologer forskar om och i vilka sammanhang. I arbetet med rapporten har vi däremot inte haft ambitionen att bedöma kvaliteten eller värdet av en viss typ av forskning. Vi har över huvud taget inte tagit del av några enskilda vetenskapliga publikationer utan bara sett på vilken sorts forskning som görs var och av vilka.

## Sociologins speciella karaktär

Jacobsen skriver att "sociologien er en saerlig videnskab att skulle evaluera", men han säger inget om på vilket sätt sociologin är speciell. Det är dock viktigt att klargöra och förstå på vilket sätt sociologi är ett speciellt ämne och hur ämnet skiljer sig från andra samhällsvetenskapliga ämnen för att kunna diskutera behovet av att stärka ämnets kärna. Något som är speciellt med sociologin är att ämnet saknar ett tydligt objekt eller ett område av samhällslivet som sociologer förväntas forska om. Sociologer forskar i första hand till exempel inte om ekonomi, politik eller utbildning (för att ta några exempel) utan om samhället; sociologi handlar inte om någon speciell del av samhället utan om själva substansen i vad det är som man kallar samhälle, vad det består av och hur man kan få kunskap om samhället: Vad är en aktör? Vad menar vi med en struktur? Vad är en social mekanism? Finns det olika samhällssystem? Etc. Sociologin har med nödvändighet ett större inslag av ontologiska och kunskapsteoretiska frågeställningar än andra samhällsvetenskapliga discipliner.

I sociologiämnet ingår den kärna av teorier om samhället som utvecklats från de klassiska samhällsteorierna fram till dagens postmoderna. Sociologer ska lära sig att förstå och värdera ett antal olika möjligheter och förslag på hur man kan tänka om samhället och metoder som utvecklats för att förklara och förstå samhällsprocesser av olika slag. Sociologer behöver både breda och djupa kunskaper om olika kunskapsteoretiska argument och metodiska möjligheter; vilka fördelar och begränsningar som finns med olika metodval.

Jacobsen tycks ha en helt annan syn på sociologiämnet. Han skriver att sociologin bara kan rättfärdiggöra sig själv om den hela tiden förändras på samma sätt som det samhälle som den undersöker förändras. Men sociologin ska inte vara en spegelbild av det nuvarande samhället. Då förlorar sociologin sina möjligheter att problematisera och se alternativ; att samhället kunde ha sett annorlunda ut eller att samhällsprocesser inte är självklara. Det är den djupa kunskapen om olika sätt att tänka och forska om samhället som ger möjligheter för sociologer att på ett legitimt sätt kritisera och värdera aktuella diskurser och föreställningar om samhället.

Därför bör sociologin slå vakt om och samtidigt levandegöra den samlade kunskapen om hur man kan förstå vad som händer i samhällslivet. För det behövs en vital kunskap om klassiska teorier såväl som en bred kunskap om aktuella teorier som utvecklas inom olika områden.

## Sociologin och tvärvetenskap

Det är först utifrån sådana gedigna kunskaper om och en vana att hantera olika teorier och jämföra dem och pröva dem mot varandra som sociologer kan få ett starkt självförtroende och komma med självständiga och givande bidrag till tvärvetenskaplig forskning. Det är på så sätt vi kan ge något till andra samhällsvetenskapliga discipliner som ekonomi, statsvetenskap och pedagogik eller även utanför det samhällsvetenskapliga fältet (medicin, historia, ekologi etc). I rapporten har vi definitivt inte varit ute för att kritisera att sociologer deltar i och att sociologi utövas i tvärvetenskapliga miljöer. Tvärtom. Det är ju där sociologer kan bidra med sina egna kunskaper. Och det är också nödvändigt för sociologin att sociologer prövar teorier och metoder på ett antal olika samhällsområden. Det vi har velat framhålla är att det tvärvetenskapliga samarbetet kräver en stark sociologisk disciplin som kan förvalta och utveckla den sociologiska kärnkunskapen. Om det inte finns starka ämnen med egna identiteter så kan det ju inte heller finnas någon tvärvetenskap. De erfarenheter som vi har från olika former av tvärvetenskapligt arbete inom samhällsvetenskapen har pekat på både vikten av att ha en gedigen bakgrund i det egna ämnet och också regelbundna kontakter tillbaka till ämnet för att bevara den identitet och den kompetens som gör sociologin efterfrågad i det tvärvetenskapliga arbetet.

Om man ser till sociologiutbildningen i Danmark idag så finns helt klart ambitioner att bygga upp en gedigen ämnesmässig kompetens på det sätt som vi skisserat ovan, vilket bland annat framgått av den utvärdering av grundutbildningen i sociologi som nyligen gjorts. Men när det gäller forskning och forskarutbildning är läget ett annat. Det är bara en mindre del av den sociologiska forskningen i Danmark som görs på sociologiska institutioner och det är också en liten del av de sociologiska avhandlingarna som läggs fram vid sociologiska institutioner.

## Kvantitativa och kvalitativa metoder

Och i jämförelse med situationen i andra nordiska länder är fortfarande grundutbildningen i sociologi i Danmark av mycket liten omfattning. För en utanförstående observatör är det slående hur pass svagt och obetydligt som sociologiämnet är i Danmark. Inte i första hand kvalitetsmässigt utan helt enkelt i fråga om kvantitet och omfattning (bara kvalitet är inte tillräckligt). Särskilt om det finns ett stort intresse för och efterfrågan på sociologisk forskning i Danmark så framstår det som helt otvetydigt att sociologiämnet behöver stärkas för att kunna fortsätta att utvecklas och bidra till alla intressanta

tvärvetenskapliga miljöer. Det är inte fråga om att sociologiämnet skulle stärkas på bekostnad av den tvärvetenskapliga forskningen, utan vår uppfattning är att det är nödvändigt att förstärka den sociologiska kärnan för att kunna bibehålla och utveckla det tvärvetenskapliga arbetet.

Och när det gäller förhållandet mellan kvantitativa och kvalitativa metoder är det på samma sätt. Det är verkligen inte så att vi i vår rapport förespråkat, som Jacobsen insinuerar, en framtida privilegiering av kvantitativa metoder. Men vår bedömning är att i dagsläget har de kvantitativa metoderna en något undanskym status i dansk sociologi och särskilt inom forskning och forskarutbildning. Eftersom sociologer ska vara experter på hur vi ska kunna få kunskap om samhällsprocesser så måste sociologer kunna förstå och behärska såväl principer för och praktiken vad beträffar både kvalitativa och kvantitativa metoder och kunna förstå när och hur olika metoder är bra eller bristfälliga. Idag tycks situationen vara att kunskaperna om kvantitativa metoder är alltför svagt utbredda för att man ska kunna säga att så är fallet. Därför är vår bedömning att i dagsläget behöver de kvantitativa metodkunskaperna förstärkas precis som det var helt nödvändigt och riktigt att de kvalitativa metodkunskaperna förstärktes och utvecklades under 1970-talet. Här skiljer sig dock inte sociologiämnets ställning i Danmark från situationen i till exempel Sverige, utan denna fråga är ett gemensamt problem.

Att sociologer behärskar både kvantitativa och kvalitativa metoder ligger helt i linje med tanken om att kärnan i sociologiämnet handlar om att förmedla och utveckla kunskaper om hur man teoretisk ska kunna förstå och förklara samhällsprocesser av olika slag och vilka olika möjligheter samhällsforskare har att empiriskt undersöka dessa processer.

Förhoppningsvis har detta svar kunnat tydliggöra arbetsgruppens uppgifter, värderingar och förslag. Samtidigt vill vi passa på att tacka Jacobsen för att han tagit upp vårt arbete till debatt och granskning. För, som han själv skriver, det värsta som kan ske är "at man glemmer at stille kritiske spørgsmål till sig selv og ens egen praksis, hvorhvid faren for videnskabelig stagnation eller selvtilfredshed og selvtilstraekkelighed lurer". I detta är vi helt eniga med Jacobsen och vi hoppas därför att rapporten som ett uttryck för vår och FSEs strävan att stärka dansk sociologi kan bli föremål för ytterligare diskussion och synpunkter.

Göran Ahrne

E-mail: [goran.ahrne@sociology.su.se](mailto:goran.ahrne@sociology.su.se)